

Силабус курсу

Історія української соціально-філософської думки

Освітній ступінь – *Магістр*

Галузь знань *03 Гуманітарні науки*

Спеціальність *033 Філософія*

Освітньо-професійна програма *Філософія*

Кількість кредитів – 4

Рік підготовки, семестр – 1 рік, I семестр

Компонент освітньої програми: *Вибірковий*

Дні занять:

Консультації:

Мова викладання: *українська*

Керівник курсу

доц., канд. юрид. наук Шандра Богдана Богданівна

Контактна інформація: bogdana.shandra@uzhnu.edu.ua

Опис дисципліни

Актуальність вивчення курсу «Історія української соціально-філософської думки» зорієнтована на те, щоб дати здобувачам даної спеціалізації цілісне уявлення про особливість соціально-філософської думки в Україні. Освоєння здобувачами теоретичних положень соціально-філософських вчень українських філософів, формування розуміння теоретичних витоків української філософії, прищеплення вміння вбачати її національну своєрідність, формувати розуміння здобувачами місця української філософії в контексті світової філософії, та її значення для розвитку національної свідомості.

Метою курсу є подати виклад історії зародження, формування і розвитку української соціально-філософської думки як:

- a) невід'ємного елемента духовної культури народу;
- b) способу осмислення соціально-економічних та духовно-культурних процесів у відповідну історичну епоху;
- c) засобу формування провідної верстви народу та української національної ідеї. забезпечення майбутніх магістрів необхідними знаннями найперших життєвих орієнтирів, оволодіння свідомими засобами самовизначення людини у світі.

Навчальний контент

	Теми	Результати навчання
	<u>Змістовий модуль 1 Становлення та розвиток соціально-філософської думки</u>	
1	Тема 1. Особливості визначення предмету історії соціально-філософської думки в Україні	<i>Знати особливості предмета і значення історії української соціально-філософської думки. Історію української філософії як чинник розвитку національної самосвідомості та культури.</i>
2	Тема 2. Основні методологічні засади аналізу формування соціально-філософської думки в Україні	<i>Сформувати комплексне уявлення про історію соціально-філософської думки в Україні як складник загального українознавства. Проблема періодизації історико-філософського процесу в Україні. Історія соціально-філософської думки в Україні в контексті європейських філософських традицій</i>
3	Тема 3. Теоретичні проблеми історико-соціальної філософської думки в Україні	<i>Сформувати комплексне уявлення про проблеми історико-соціальної філософської думки в Україні. Філософську культуру нації. Етнопсихологію та її роль у становленні національної філософії. Україна на перехресті філософських культур. Проблеми періодизації української філософії.</i>
4	Тема 4. Соціально-філософські ідеї в культурі Київської Русі	<i>Знати процес становлення вітчизняної суспільно-філософської думки. Цивілізаційні передумови формування суспільно-філософської думки Русі-України. Християнство як основний чинник становлення філософської думки Київській Русі. Онтологічні та натурфілософські уявлення діячів культури Київської Русі. „Руська Правда” Ярослава Мудрого як пам’ятка звичаєвого і природного права. „Повчання” Володимира Мономаха та його морально-етичний зміст. Загальні особливості світоглядно-філософських настанов у культурі Київської Русі.</i>
5	Тема 5. Гуманістичні та реформаційні ідеї у філософській думці України (кінець 15 – початок 17 ст.)	<i>Знати умови соціально-культурної ситуації в Україні в кінці XV ст. Особливості поширення ренесансних ідей. Вплив ідей неоплатонізму, ісихазму та „Ареопагітиків” на формування української світоглядно-</i>

		<i>філософської культури. Українсько-європейський контекст гуманістичних ідей Ю. Дрогобича, П. Русина, Ст. Оріховського та ін. Духовно-культурна роль і значення філософських ідей діячів Острозького культурно-освітнього центру. Філософія („любомудріє”) як реалізація любові до Бога. Роль полемістів в утвердженні самобутності українського християнства.</i>
6	Тема 6. Розвиток суспільно-філософської думки в Києво-Могилянській академії	<i>Сформуувати комплексне уявлення про Києво-Могилянську академію як осередок професійної філософії. Православні братства і колеґії та поширення ними філософських ідей, захист ними духовних цінностей українського народу. Києво-Могилянська академія як центр професійної філософії. Зв'язок філософських курсів Академії з досягненнями європейської філософії. Натурфілософська проблематика у філософських курсах професорів Академії. Логіка і теорія пізнання в академічних курсах. Висвітлення сутності людини та історії. Морально-етична та релігійна проблематика.</i>
7	Тема 7. Соціальна концепція Г. Сковороди	<i>Уміти здійснювати аналіз соціально-філософського вчення та життєвої позиції Г. Сковороди. Етичні погляди Г. Сковороди, які засновані на критиці соціальної нерівності. Визначальні принципи філософського вчення. Значення філософії Г.Сковороди в розвитку світоглядних та гуманістичних ідей в українській культурі.</i>
	<u>Змістовий модуль II Суспільно-філософська думка в Україні кінця (XVIII- першій половині XIX ст.)</u>	
8	Тема 8. Кирило-Мефодіївське товариство та основні соціальної і національної-визвольної ідеї	<i>Розкрити сутність соціально-економічних та духовно-культурних передумови формування національної ідеї. Програмні документи «Статут та правила товариства». Ідеї самобутності українців. Соціальні та Світоглядно-культурне спрямування діяльності Кирило-Мефодіївського товариства: загальнослов'янська та українська ідея. М.Максимович про роль і функцію філософії. Вплив ідей М.Максимовича на формування діяльності Кирило-Мефодіївського товариства. М.Костомаров та його „Книга буття українського народу”. „Дві російські</i>

		<p>народності”. „Україноцентричність” ідей П.Куліша. Творчість Т.Шевченка як „філософія трагедії” українського народу. Вплив ідей Кирило-Мефодіївського товариства на формування світогляду й наукових інтересів О.Потебні. Проблема історії та філософії мови. Мова як діяльність духу. О.Потебня і німецька філософсько-лінгвістична школа (В.Гумбольдт, Г.Штайналь та ін.). Учення О.Потебні про зовнішню і внутрішню форму слова. Мова як ознака єдності народу і вираження національної свідомості.</p>
9	<p>Тема 9. Соціально-філософські погляди представників громадівського руху</p>	<p>Розкрити сутність соціально-історичного зміст громадівського руху в Україні. Основні ідеї соціальної філософії М.Драгоманова. Просвітницьке спрямування і морально-етична проблематика соціальної філософії М.Драгоманова. Ідея громадівського соціалізму. Історіософія М.Драгоманова. „Молода Україна”. Історіософські ідеї Т.Зіньківського. Екзистенційно-художній характер філософських пошуків І.Франка. Етико-антропологічне розуміння філософських проблем. Проблема героя, особистості і народу. Ідея суспільного поступу. Співвідношення свідомого і несвідомого в поетичній творчості.</p>
10	<p>Тема 10. Філософські ідеї у творчості діячів української культури початку ХХ ст.</p>	<p>Уміти здійснювати аналіз соціально-економічної та духовної ситуації в Україні в перші десятиліття ХХ ст. І.Франко про завдання нової української молоді. Науково-філософський ідеалізм Б. Кістяківського. Соціологічні погляди Б. Кістяківського. Проблема національного і політичного самовизначення України. Антропокосмізм В. Вернадського. Суспільно-політична позиція В. Вернадського. Історіософська концепція М. Грушевського. Держава чи народ? Морально-етичні засади «конкордизму» В. Винниченка.</p>
11	<p>Тема 11. Історичні витoki та особливості формування соціально-філософської думки на Закарпатті</p>	<p>Знати процес становлення соціально-філософської думки на Закарпатті. Суспільно-філософські погляди М. Андрелла. А.Ф. Бачинський та його роль у становленні ідеології просвітництва. Основний зміст</p>

		<i>філософських та правничих ідей у творах та університетських курсах П.Лодія. Подолання бідності та соціального зла у просвітницьких позиціях І. Орлая. Теоричні побудови М.Болудянського щодо відміни кріпосного права. Погляди Гуци-Венеліна стосовно ролі народних мас в історії. Деїстичні погляди В. Довговича та його громадська діяльність. Дослідження М. Лучкая з питань соціально-економічного та культурного розвитку краю доби феодалізму. Філософські погляди О. Духновича через призму соціально-етичної проблеми. А. Волошин - ідея єдності русинів. Філософський аналіз суспільних явищ Ф. Потоушняк.</i>
12	Тема 12. Розвиток суспільно-філософської думки України в радянській і пострадянській період	<i>Сформувані комплексне уявлення про особливості розвитку атеїстичної й антинаціональної спрямованості марксистської філософії в СРСР. Особливості функціонування і роль академічної (офіційної) філософії в Україні: боротьба з „українським буржуазним націоналізмом”; боротьба з „уніатською церквою”; критика „релігійного сектантства” та сіонізму; формування „нової спільноти – совєцький народ”; формування „комуністичного світогляду”. Марксистська філософська спадщина і переосмислення ролі філософії в українському суспільстві. Філософія і проблема цілісності української культури. Формування нових філософських центрів в Україні. Філософія і завдання формування української національної ідеї. Роль філософії у формуванні громадянського суспільства. Українська філософська думка в контексті європейської та світової філософії.</i>

Формування програмних компетентностей

Індекс в матриці ОП	Програмні компетентності
ЗК	Вміння виявляти, окреслювати та вирішувати проблеми, що передбачає здатність як до нестандартного розв’язання задач, так і до розв’язання нетипових задач.
ЗКЗ	Здатність генерувати нові ідеї (креативність), що передбачає самостійність міркувань та умовиводів, навички інтелектуального

	пошуку, залучення нестандартних смислів, зокрема з іншої предметної області.
ЗК6	Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей діяльності), що передбачає вміння аргументовано викласти власну експертну позицію, володіння формами публічного мовлення, засобами та стратегіями інтелектуальної полеміки.
ЗК7	Здатність працювати в команді, що передбачає здатність до міжособистісної комунікації, емоційної стабільності, а також вміння долати комунікаційні напруження та конфліктні ситуації.
ФК3	Володіти навичками фахового сприйняття результатів історико-філософського аналізу та інтерпретації творів, ідей і процесів філософської традиції та використання історико-філософської спадщини в осмисленні та розв'язанні власних дослідницьких проблем.
ФК7	Мати навички критичної роботи з текстами, знання принципів та закономірностей їх інтерпретації, опанування методологією герменевтики.
ФК13	Вміння стисло та послідовно викладати наукові підходи щодо філософських проблем під час участі в наукових конференціях, семінарах, інших наукових заходах.
ФК14	Здатність фахово прогнозувати розвиток процесів у соціально-гуманітарних сферах з урахуванням регіонального фактору.

Літературні джерела

1. Андрущенко В.П. Історія соціальної філософії. підручник для студ. вищих навч. закл. / В.П. Андрущенко; М-во освіти України, Нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т вищої освіти АПН України. – Київ: Тандем, 2000.
2. Артемюк Б. Філософські проблеми суспільного розвитку. – К.: Абрис, 2008.
3. Афанасенко В.С., Горлач М.І., Данильян О.Г., Дзьобань О.П., Квіткін П.В. Соціальна філософія: підруч. для вищ. шк. – Х.: Прапор, 2007.
4. Белл Д. Настання постіндустріального суспільства // Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009.
5. Боровський Я.Є. Світогляд давніх киян. – К., 1992.
6. Бородій М.К. Данило Михайлович Велланський. – К., 1992.
7. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста. – М., 1988.
8. Винниченко В. Твори. – К., 1989. – Т. 1-2.
9. Вільчинський Ю. Олександр Потєбня як філософ. – Львів, 1995
10. Вільчинський Ю. Розвиток філософської думки в Україні.: Текст лекцій: У 2-х ч.
11. Горський В.С. Історія української філософії. – К., 2001.

12. Горский В.С. Философские идеи в культуре Киевской Руси XI – начала XII века. – К.,1989.
13. Грабович Г. Шевченко як міфотворець. – К.,1991.
14. Грабович Джордж. Шевченко, якого не знаємо // Сучасність. –1992.
15. Грабович Г. Гоголь і міф України. // Сучасність. – 1994. - № 9-10.
16. Драгоманов М. Чудацькі думки про українську національну справу // Історія філософії України. Хрестоматія: Навч. посібник / Упоряд. М.Ф. Тарасенко, М.Ю. Русин, А.К. Бичко та ін. – К.: Либідь, 1993.
17. Довнар-Запольський М. Церква і духовенство в домонгольській Русі // Київська старовина. – 1993. - № 2.
18. Донцов Д. Дух нашої давнини. – Дрогобич, 1991.
19. Донцов Д. Шевченко і Драгоманов // Дві літератури нашої доби. – Львів,1991.
20. Єлістратов С.Серце як онтологічна передумова пізнання дійсності // Філософська і соціологічна думка. – 1995. - № 1-2.
21. Єфремов С. Історія українського письменства (від початків до М.Костомарова). – Мюнхен,1989. – Т.1.
22. Філософія української ідеї та європейський контекст. – К.,1992.
23. Забужко О.С. 25. Забужко О.С. Шевченків міф України. – К.,1997.
24. Іларіон. Слово про закон і благодать // Київська старовина.–1992.
25. Історія філософії України. Хрестоматія. – К.,1993.
26. Історія філософії України. – К.,1994.
27. Кирило-Мефодіївське товариство.– К.,1990. – Т. I–III.Кістяківський Б.О. Україна і Росія // Філософська і соціологічна думка. – 1992. - № 1-2.
28. Кашула І.Ю. Суспільно-філософська думка на Закарпатті кінця XVIII-сердині XIXст. – Ужгород,1993.
29. Кониський Г. Філософські твори. – К., 1990. – Т. 1-2.Костомаров М.І. Твори. У 2 т. – К.,1990.
30. Костомаров М. Слов'янська міфологія. – К.,1994.
31. Кіндратець О.М. Формування суспільства сталого розвитку: проблеми і перспективи. – Запоріжжя: Видавництво ЗДІА, 2003.
32. Куліш П. Твори. У 2-х т. – К.,1990.
33. Кульчицький О. Основи філософії і філософічних наук. – Мюнхен – Львів, 1995.
34. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світогляд. аналіз. / Губерський Л., Андрущенко В., Михальченко М. – 2-е вид. – К.: Знання України, 2005. – 580 с.
35. Липинський В. Листи до братів- хліборобів. – Нью-Йорк, 1954.
36. Липинський В. Історико-політична спадщина та сучасна Україна. – Київ-Філадельфія, 1994.
37. Лісовий В.С. Політика. Ідеологія. Культура. – К.,1997.
38. ЛукМ.І. Ідея гуманітарної науковості в працях представників української академічної філософії. – К.,1994.
39. Маланюк Є. Нариси з історії нашої культури. – К.,1992.
40. Микитась В. Давньоукраїнські студенти і професори. – К.,1994.
41. Мицько І.З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія. – К.,1990.
42. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. – К.,1992.
43. Нічик В.М. Філософія в Київській братській школі // Філософська думка. – 1988. - № 2.
44. Огородник І.В., Огородник В.В. Історія філософської думки в Україні. – К.,1999.
45. Пам'ятки братських шкіл на Україні (кінця XVII – поч. XVIII ст.). – К.,1988.
46. Потебня О. Естетика і поетика слова. – К.,1985.
47. Потебня А. Мысль и язык. – К.,1993.
48. Потебня А.А. Слово и миф. – М.,1989.
49. Прицак О. Історіософія Михайла Грушевського// Грушевський М. Історія України – Руси. – К.,1991. – Т.1.

50. Прокопович Ф. Філософські твори: У 3-х т. – К., 1979 – 1981.
51. Саух П.Ю. Україна на межі тисячоліть: трансформація духу і випробування національним буттям. – Рівне: Волинські обереги, 2001.
52. Сковорода Г.С. Повне зібрання творів. – К., 1983.
53. Сковорода Григорій. Дослідження, розвідки, матеріали. – К., 1992.
54. Таран В.О., Зотов В.М., Резанова Н.О. Соціальна філософія: навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2009.
55. Українські гуманісти епохи Відродження. – К., 1995. – Т. 1-2.
56. Ушкалов Л. Світ українського бароко. – Харків, 1994.
57. Фізер І. Психолінгвістична теорія літератури Олександра Потебні. – К., 1993.
58. Франко І. Зібрання творів. У 50 т. – К., 1986.
59. Хвильовий М. Памфлети. Твори. У 2 т. – К., 1991.
60. Хижняк З.І. Києво-Могилянська академія. – К., 1991.
61. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. – К.: Оріє, 1992.

Інтернет ресурси

1. www.filosof.com.ua/ бібліотека
2. <https://postnauka.ru/> Критические социальной философии

Засоби діагностики та критерії оцінювання результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: поточний, проміжний (модульний) та підсумковий види контролю.

Формами поточного контролю є: стандартизовані тести, реферат, доповідь з презентацією.

Форма модульного контролю: контрольна робота.

Форма підсумкового семестрового контролю: іспит.

Для оцінювання знань здобувачів будуть використані наступні групи методів контролю:

1. Методи усного контролю (відповідь здобувача на окреме питання теми у індивідуальній та фронтальній формах; бесіда під час роз'яснення проблемного питання; захист презентації або проєктів).

2. Письмовий контроль (виконання тестових завдань та індивідуальної роботи; поточна контрольна робота, модульна контрольна робота.

Поточний контроль – здійснюється для всіх видів аудиторних занять під час їх проведення. Метою поточного контролю є визначення рівня досягнень дисциплінарних

результатів навчання здобувача за певним розділом (темою) робочої програми дисципліни, практичними заняттями, самостійною роботою;

Проміжний (модульний) контроль має на меті оцінювання знань, умінь та практичних навичок здобувача, набутих під час засвоєння теоретичного і практичного матеріалу після вивчення логічно завершеної частини навчальної дисципліни;

Підсумковий контроль передбачає комплексне оцінювання рівня сформованості результатів навчання з дисципліни.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: стандартизовані тести, реферат, доповідь з презентацією. Кожен вид навчальної роботи здобувача оцінюється певною кількістю балів відповідно до наведених у навчальній програмі основних критеріїв. Сумарна кількість балів за кожен вид навчальної діяльності наведена в таблиці 1.

Оцінюються:

- усні відповіді на семінарських заняттях;
- активність у дискусіях, вміння аргументувати власну позицію;
- виконання практичних завдань;
- контрольні тестування;
- підготовка рефератів та їх захист;
- підготовка усних доповідей;
- підготовка презентації та її захист.

Кількісна оцінка певного поточного контролю за конкретним видом навчального заняття визначається як сума балів за окремі види навчальної роботи. Максимальна кількість балів, яку може отримати здобувач за результатами поточного контролю протягом одного модуля – 50.

Форма модульного контролю: контрольна робота. Передбачає розкриття теоретичних питань і розв'язування тестів. Кожне завдання модульної контрольної роботи (2 теоретичні і 30 тестових завдань) оцінюється окремо. Загальна оцінка розраховується як сума оцінок: теоретична частина – 20 балів (по 10 балів кожне теоретичне питання); тестові завдання оцінюються в 30 балів – по 1 бал за кожний тест (разом за контрольну – 50 балів). Підсумкова оцінка за кожний модуль складається із суми балів за поточне оцінювання і результату модульної контрольної роботи (максимальна оцінка – 100 балів).

Форма підсумкового семестрового контролю: іспит

Результат екзаменаційного контролю визначається як середньоарифметичне значення двох модулів. Якщо здобувач погоджується з набраною кількістю балів, ця оцінка може бути виставлена в екзаменаційну відомість. Якщо здобувач не отримав достатньої кількості балів (менше 60) або не погоджується з підсумковою оцінкою, то він складає іспит у формі письмової роботи. Максимальна оцінка за письмову роботу на екзамені – 100 балів. Підсумковий контроль (екзамен) проводиться у відповідності до розкладу екзаменаційної сесії.

Модульний контроль складається з поточного контролю та модульного контрольного оцінювання. Упродовж семестру проводяться два модульні контролю, обов'язкові для всіх здобувачів. Модульний контроль (МК) №1 включає навчальний матеріал (теми 1-7), а МК№2 відповідно (теми 8-12). Після проведення останнього заняття за кожним модулем, відповідно до розкладу, проводиться модульна контрольна робота.

Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності: Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування та підготовки практичних завдань в процесі заняття.

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Оцінювання

Остаточна оцінка за курс розраховується наступним чином:

Види оцінювання	% від остаточної оцінки
Модуль 1 (теми 1-7) усне опитування, тести, завдання	30
Модуль 2 (теми 8-12) усне опитування,	30

тести, завдання	
Есе, реферат (теми 1-12)	10
Підсумковий контроль (теми 1-12) – тести, завдання	30